

بررسی اثر پرایمینگ بذر با اسید سالیسیلیک بر فعالیت آنزیم‌های آنتی‌اکسیدانت و پراکسیداسیون چربی در بذور زوال یافته سویا (*Glycine max* (L.) Merrill, William variety)

رکسانا نظری^۱، سهیل پارسا^{۲*}، رضا توکل افشاری^۳، سهراب محمودی^۴

۱. دانش آموخته کارشناسی ارشد علوم و تکنولوژی بذر، دانشکده کشاورزی دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.

۲. استادیار و دانشیار گروه زراعت و اصلاح نباتات، دانشکده کشاورزی دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.

۳. استاد گروه آگروتکنولوژی دانشکده کشاورزی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۹/۱۸؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۹/۰۳)

چکیده

به منظور بررسی اثر پرایمینگ بر بهبود شاخص‌های فیزیولوژیکی فعالیت آنزیم‌های آنتی‌اکسیدانتی بذور زوال یافته سویا، آزمایشی به صورت فاکتوریل در قالب طرح کاملاً تصادفی با سه تکرار در آزمایشگاه علوم و تکنولوژی بذر دانشگاه تهران در سال ۱۳۹۶ انجام گرفت. فاکتورهای مورد مطالعه عبارت بودند از دو سطح زوال (۴۸ و ۷۲ ساعت)، سه سطح مختلف هورمون اسید سالیسیلیک (صفر، ۳۰۰ و ۶۰۰ میکرومولار) و سه زمان کاربرد اسید سالیسیلیک (قبل زوال، بعد زوال و قبل و بعد زوال) بود. صفات مورد اندازه‌گیری شامل آنزیم‌های آنتی‌اکسیدانتی (گلوکاتایون رداکتاز، سوپر اکسید دیسموتاز، کاتالاز، پراکسیداز، آسکوربات پراکسیداز، گلوکاتایون پراکسیداز، پراکسیداسیون غشایی یا مالون دی آلدئید) بود. نتایج نشان داد با افزایش سطح زوال فعالیت آنزیم‌های آنتی‌اکسیدانتی کاهش و پراکسیداسیون غشایی افزایش یافته است و پرایمینگ بذر سویا با هورمون اسید سالیسیلیک موجب بازیابی بذور زوال یافته و افزایش فعالیت آنزیم‌های آنتی‌اکسیدانتی شد. بیشترین میزان فعالیت آنزیم آسکوربات پراکسیداز در سطح ۷۲ ساعت زوال با زمان کاربرد اسید سالیسیلیک به صورت قبل و بعد زوال با غلظت ۳۰۰ میکرومولار میزان ۶/۹۸ در میلی‌گرم پروتئین بافت مشاهده شد. کاهش میزان نشت مالون دی آلدئید در زمان کاربرد توام اسید سالیسیلیک با غلظت ۳۰۰ میکرومولار به میزان ۱/۴۵ میکرومول بر گرم بافت مشاهده شد. نتایج همچنین نشان داد که پرایم در زمان توام بهبود خصوصیات شیمیایی بذر را در شرایط وجود زوال به همراه دارد.

کلمات کلیدی: آنزیم‌های آنتی‌اکسیدانتی، پیری تسریع شده، رادیکال آزاد، کاتالاز.

The effect of seed priming with Salicylic acid on the activity of antioxidant enzymes and lipid peroxidation in deteriorated seeds soybean (*Glycine max* (L.) Merrill, William variety)

R. Nazari¹, S. Parsa^{2*}, R. Tavakkol Afshari³, S. Mahmoodi⁴

1, 2, 4. Department of Agronomy and Plant Breeding, Faculty of Agriculture, University of Birjand, Birjand, Iran.

3. Department of Agrotechnology, Faculty of Agriculture, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

(Received: Dec. 09, 2017 – Accepted: Nov. 24, 2018)

Abstract

In order to investigate the effect of priming on the improvement of physiological indices of antioxidant enzymes in soybean seeds, a factorial experiment was conducted in a completely randomized design with three replications at the Seed Science and Technology Laboratory of Tehran University in 2017. The factors studied included two levels of deterioration (48 and 72 hours), three levels of salicylic acid (0, 300, 600 μM) and three times the salicylic acid application (before decay, post-fall, before and after deterioration). The traits measured included antioxidant enzymes (glutathione reductase, superoxide dismutase, catalase, peroxidase, ascorbate peroxidase, glutathione peroxidase, membrane peroxidation or malondialdehyde). The results showed that deterioration level increasing, decrease the antioxidant enzymes activity and increase membrane peroxidation and soybean seed priming with salicylic acid hormone restore the decayed seeds and increase the activity of antioxidant enzymes. The highest activity of ascorbate peroxidase activity was observed at 72 hours with the time of salicylic acid application before and after deterioration at a concentration of 300 μM and 6.98. Reduction of malondialdehyde leakage rate when combined with 300 μM concentration of salicylic acid was observed at 1.45. The results also showed that the priming at the same time improves the chemical properties of the seeds in the deterioration.

Keywords: antioxidant enzymes, accelerated aging, free radicals, Catalase.

* Email: sparsa@birjand.ac.ir

(Szalai et al., 2000). همچنین آنزیم‌های پراکسیداز^۴ و پلی فنل اکسیداز^۵، آنزیم‌های مسئول برای اکسیداسیون ترکیبات فنلی هستند (Sheen and Calvert, 1969). افزایش فعالیت آنزیم‌های آنتی اکسیدانت^۶ می‌تواند ناشی از افزایش القای رونویسی ژن و سنتز پروتئین آنزیم و یا بواسطه تغییرات پس از ترجمه^۷ پروتئین‌های آنزیم‌های موجود باشد (Vitoria et al., 2001). کیبینزا و همکاران (Kibinza et al., 2011) گزارش کردند که پرایمینگ بذر، میزان غلظت پراکسید هیدروژن را که یکی از گونه‌های فعال اکسیژن می‌باشد، در گیاه آفتابگردان کاهش داد. گیاهان در پاسخ به تنش‌های زنده و غیر زنده، پروتئین‌هایی را تولید می‌کنند. تولید تعدادی از این پروتئین‌ها به وسیله پیش تیمار بذر القا می‌شود (Jin et al., 2000). در طی زوال بذر تولید رادیکال‌های آزاد و پراکسیداسیون چربی باعث آسیب به غشا سلولی، DNA و پروتئین‌های بذری می‌گردد که خود باعث تولید ترکیبات جانبی سمی در بذر می‌شود. این تغییرات اغلب به گونه‌های فعال اکسیژن نسبت داده می‌شود (Hendry, 1993). کاهش فعالیت آنزیم‌های آنتی‌اکسیدان بر اثر پیری بذر به دلایل متعددی مانند آسیب رسیدن به سنتز RNA و همچنین حمله گونه‌های فعال اکسیژن به آنزیم‌های آنتی‌اکسیدان است که در شرایط پیری بذر افزایش یافته و موجب تخریب آنزیم‌ها می‌شود (Bailly et al., 2000). هدف از انجام این تحقیق، بررسی تأثیر اعمال زوال روی بذر سویا (رقم ویلامز) و امکان استفاده از اسید سالیسیلیک به صورت پرایمینگ هورمونی بذر جهت کاهش اثرات پیری تسریع شده و رادیکال‌های آزاد بود.

مقدمه

سویا با نام علمی *Glycine max* (L.) Merrill گیاهی است یکساله از تیره لگومینوز^۱ که به صورت بوته‌ای استوار و نسبتاً پر شاخ و برگ رشد می‌کند. جوانه‌زنی به‌عنوان اولین مرحله رشد گیاه، یکی از مراحل مهم و حساس در چرخه زندگی گیاهان و یک فرایند کلیدی در سبز شدن گیاهچه است. این مرحله از رشد به شدت تحت تاثیر عوامل محیطی بویژه دما و رطوبت خاک قرار می‌گیرد (Soltani et al., 2006). جوانه‌زنی و استقرار گیاهچه‌ها از مراحل بحرانی چرخه زندگی گیاه بوده و استقرار موفق گیاه نه تنها وابسته به جوانه‌زنی سریع و یکنواخت بذر بلکه وابسته به توانایی بذر در جوانه‌زنی تحت شرایط تنش است (Windauer et al., 2007). پرایمینگ^۲ یکی از روش‌های ساده‌ای که قدرت و استقرار مناسب بذور کشت شده و در نتیجه کارآئی گیاه را بهبود می‌بخشد (Yarniya et al., 2008). نقش مهمی در بهبود کارکرد بذر و افزایش کیفیت بذر به ویژه در شرایط نامساعد محیطی می‌باشد (Basra et al., 2004). پرایم کردن بذر با برخی تنظیم کننده‌های رشد گیاهی از جمله اسید سالیسیلیک می‌تواند کیفیت فیزیولوژیک بذرهای را بهبود بخشد. اسید سالیسیلیک^۳ به‌عنوان یک ماده شبه هورمون شناخته می‌شود که نقش مهمی در تنظیم تعدادی از فرآیندهای فیزیولوژیکی ایفا کرده و از گیاهان در مقابل تنش‌های زیستی و غیرزیستی حفاظت می‌کند (He et al., 2005).

زوال بذر موجب افزایش فعالیت مولکول‌های اکسیژن واکنشگر می‌گردند و آنزیم‌های آنتی اکسیدانت نقش کلیدی در مقابله با تنش‌های اکسیداتیو ناشی از افزایش رادیکال‌های آزاد دارند. اسید سالیسیلیک یک ترکیب فنلی شبه هورمون می‌باشد که به‌عنوان یک تنظیم کننده داخلی نقش مهمی را در مکانیسم‌های دفاع در برابر تنش‌های زنده و غیرزنده بازی می‌کند

¹ Fabaceae

² Priming

³ Salicylic acid

⁴ peroxidase

⁵ polyphenol oxidase

⁶ Antioxidant enzymes

⁷ Post translation

مواد و روش‌ها

ژرمیناتور با دمای متناوب ۲۵/۱۵ درجه سانتیگراد (روز/شب) و تناوب نوری ۱۲ ساعت منتقل شد. برای اندازه گیری سرعت جوانه‌زنی (Pagter et al., 2005) شمارش بذور جوانه‌زده در هر روز براساس خروج ۲ میلی متر ریشه‌چه صورت گرفت. در روز چهارم نیز آزمایش جوانه‌زنی به اتمام رسید. در پایان دوره آزمایش صفاتی شامل: درصد جوانه‌زنی، میزان تولید مالون‌دی‌آلدئید (MDA) براساس روش هیس و پیکر (Heath and Packer, 1968)، فعالیت آنزیم پراکسیداز (Koroi, 1989)، کاتالاز (Kar and Mishra, 1976)، سوپراکسید دیسموتاز (SOD) (Beauchamp et al., 1983)، گلوکاتایون رداکتاز (Foyer and Halliwell, 1976)، آسکوربات پراکسیداز (Nakano and Asada, 1981)، گلوکاتایون پراکسیداز (Maehly and Chance, 1954) از بذر اندازه‌گیری شد. تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها با استفاده از نرم افزار SAS انجام گرفت. مقایسه میانگین نیز با استفاده از آزمون^۱ FLSD در سطح احتمال ۵ درصد بود.

نتایج و بحث

درصد جوانه‌زنی

نتایج تجزیه واریانس (جدول ۱) نشان داد که درصد جوانه‌زنی تحت تاثیر اثر ساده زوال بذر، کاربرد اسیدسالیسیلیک و زمان کاربرد اسیدسالیسیلیک قرار گرفته است. اثرات دوگانه متقابل زوال با زمان اعمال هورمون، زوال با غلظت هورمون و غلظت هورمون با زمان اعمال هورمون نیز معنی دار بود، و همچنین اثر متقابل سه گانه زوال با غلظت هورمون و زمان اعمال هورمون نیز معنی دار بود (جدول ۲). اثر متقابل سه گانه نشان داد زوال باعث کاهش درصد جوانه‌زنی می‌شود. پرایمینگ بذر با هورمون اسید سالیسیلیک به صورت توام موجب بازیابی بذور زوال یافته و افزایش درصد جوانه‌زنی شد. بیشترین درصد جوانه‌زنی در زمان کاربرد اسیدسالیسیلیک به

به منظور بررسی اثر غلظت و زمان پرایمینگ بذر زوال یافته سویا (پایه مادری رقم ویلیامز تهیه شده از موسسه تحقیقات اصلاح و تهیه نهال و بذر کرج در سال ۱۳۹۵) با اسید سالیسیلیک بر بازیابی و بهبود خصوصیات کیفی و شاخص‌های رشدی گیاهچه، آزمایش فاکتوریل در قالب طرح کاملاً تصادفی با سه تکرار در سال ۱۳۹۶ در آزمایشگاه علوم و تکنولوژی بذر دانشکده کشاورزی، دانشگاه تهران انجام شد. عامل‌های آزمایش شامل زوال بذر (روش پیری تسریع شده) در دو سطح (D1) ۴۸ و (D2) ۷۲ (ساعت)، پرایمینگ با اسید سالیسیلیک ساخت شرکت مرک آلمان در ۳ سطح (صفر (S1)، ۳۰۰ (S2)، ۶۰۰ (S3) میکرومولار)، و زمان‌های مختلف پرایمینگ با اسید سالیسیلیک روی بذر شامل قبل زوال (T1)، بعد زوال (T2)، قبل و بعد زوال (T3) (از این پس به جای کاربرد عبارت قبل و بعد از زوال از کلمه توام استفاده می‌گردد) بود.

به منظور اعمال تیماری پیری تسریع شده، پس از شمارش تعداد بذور مورد نیاز، آنها در جعبه‌های پلاستیکی (۱۵×۱۱×۶ سانتی‌متر) گذاشته و سپس در اتاقک تسریع پیری در دمای ۴۱ درجه سانتیگراد و در رطوبت اشباع (حدود ۱۰۰ درصد) قرار داده شد (Baraani-Dastjerdi et al., 2013). برای اعمال تیمارهای پرایمینگ با اسید سالیسیلیک، پس از تهیه محلول‌های مورد نظر، بذر به مدت زمان هشت ساعت در دمای اتاق مورد آبنوشی قرار گرفتند. پس از اعمال تیمارهای آبنوشی، بذر به مدت ۲۴ ساعت در دمای اتاق تا رسیدن به وزن اولیه خشک شدند.

برای انجام آزمون جوانه‌زنی، ۲۰ عدد بذر در پتری‌هایی ضد عفونی شده با قطر دهانه ۹ سانتی‌متر حاوی یک لایه کاغذ صافی واتمن قرار داده شد. در نهایت به هر پتری ۱۰ میلی‌لیتر آب مقطر اضافه گردید. سپس دهانه پتری با پارافیلیم برای کاهش میزان تبخیر درزگیری شد. پتری‌ها به

^۱ Fisher's Least Significant Difference Test

معنی داری نشان داد.

سرعت جوانه‌زنی

نتایج تجزیه واریانس (جدول ۱) نشان داد که سرعت جوانه‌زنی تحت تاثیر اثر ساده زوال بذر، کاربرد اسیدسالیسیلیک و زمان کاربرد اسیدسالیسیلیک قرار گرفته است. اثرات دوگانه متقابل زوال با زمان اعمال هورمون، زوال با غلظت هورمون و غلظت هورمون با زمان اعمال هورمون نیز معنی دار بود، و همچنین اثر متقابل سه گانه زوال با غلظت هورمون و زمان اعمال هورمون نیز معنی دار بود (جدول ۲). اثر متقابل سه گانه حاکی از آن بود که زوال باعث کاهش سرعت جوانه زنی می‌شود. پرایمینگ بذور با هورمون اسید سالیسیلیک به صورت توام و قبل از زوال موجب بازیابی بذور زوال یافته و افزایش سرعت جوانه زنی شد. بیشترین درصد جوانه زنی در زمان کاربرد اسیدسالیسیلیک به صورت توام مشاهده شد. بیشترین میزان سرعت جوانه زنی با مصرف اسید سالیسیلیک به صورت توام و غلظت ۳۰۰ میکرومولار مشاهده شد.

بذور برای انجام فعالیت‌های حیاتی و شروع جوانه‌زنی احتیاج به آب کافی دارند. چنانچه جذب آب دچار اختلال شود یا به کندی صورت پذیرد، فعالیت‌های داخل بذر نیز به کندی صورت گرفته و مدت زمان خروج ریشه چه از بذر افزایش می‌یابد و به عبارتی سرعت جوانه‌زنی کاهش می‌یابد. بطور کلی، علت تسریع جوانه‌زنی در بذور پرایم شده می‌تواند ناشی از افزایش فعالیت آنزیم‌های تجزیه کننده‌ای مثل آلفا - آمیلاز، افزایش سطح انرژی زیستی در قالب افزایش ATP، افزایش سنتز RNA و DNA، افزایش تعداد و در عین حال ارتقاء عملکرد میتوکندری (Afzal et al., 2002) و بازسازی قسمت‌های آسیب دیده بذر و رشد سریعتر جنین در مقایسه با بذورهای شاهد گزارش شده است. بر مبنای یافته‌های قبلی فرسودگی بذر ناشی از صدمات وارده بر غشاءها، مختل شدن فعالیت آنزیم‌ها و آسیب رسیدن به ساختارهای ریز سلولی می‌باشد (Roberts and Osei-Bonsu, 1998). با

صورت توام مشاهده شد و بیشتر کمترین در زمان کاربرد عدم اسیدسالیسیلیک و زمان بعد از زوال مشاهده شد. بیشترین میزان درصد جوانه زنی در زوال ۷۲ ساعت با مصرف اسید سالیسیلیک به صورت توام و غلظت ۳۰۰ میکرومولار و کمترین میزان درصد جوانه زنی در زمان ۷۲ ساعت زوال با عدم مصرف اسیدسالیسیلیک مشاهده شد.

علت کاهش درصد جوانه‌زنی را می‌توان مربوط به تاثیر فرسودگی بذر بر نفوذپذیری غشاء، افزایش تنفس بذر و کاهش انرژی اولیه مورد نیاز بذر برای جوانه‌زنی دانست. پرایمینگ باعث افزایش درصد جوانه‌زنی می‌شود و به طور مختصر می‌توان اثرات مطلوب پیش تیمار بذرها در جوانه‌زنی را به تغییراتی از جمله: ۱- افزایش متابولیسم پروتئین‌ها و RNA در بذرها پیش تیمار شده (Khan et al., 2003). افزایش فعالیت آنزیم‌هایی مثل ایتروناز، فسفاتاز و فسفوگلیسرید دهیدروژناز که باعث متابولیسم مواد ذخیره‌ای بذر مثل کربوهیدرات‌ها، چربی‌ها و پروتئین‌ها گشته و در نهایت باعث افزایش جوانه‌زنی می‌گردد. افزایش سنتز پروتئین در جنین که این نیز منجر به افزایش جوانه‌زنی می‌شود مربوط دانست (Siviritepe and Dourado, 1995). کاهش درصد جوانه‌زنی بر اثر زوال در اکثر تحقیقات مشاهده شده است که از دلایل اصلی آن می‌توان به پراکسیداسیون چربی‌ها، خسارت به غشای سلولی، آسیب به فرایند سنتز RNA، تخریب DNA، رسوب و غیرفعال شدن آنزیم‌ها اشاره کرد (Lehher et al., 2008). بسویلی و بلسک (Bewly and Black, 1994) گزارش کردند که پرایمینگ باعث افزایش آنزیم‌های آنتی اکسیدانت از قبیل گلوکاتایون و آسکوربات در بذر می‌گردد که این آنزیم‌ها فعالیت پراکسیداسیون لپید را در طی جوانه‌زنی کاهش می‌دهند و در نتیجه باعث افزایش درصد جوانه‌زنی می‌شوند. ال-طیب (El-Tayeb, 2005) گزارش کرده است که درصد جوانه‌زنی بذورهای جو در محلول ۱ میلی-مول اسید سالیسیلیک در pH=۵/۵ نسبت به شاهد افزایش

امکان پذیر است، بنابراین مدت زمان لازم برای تکمیل فرایند جوانه‌زنی در بذرهای فرسوده افزایش می‌یابد که نتیجه آن افزایش متوسط زمان جوانه‌زنی یا کاهش سرعت جوانه‌زنی است (Bailly et al., 2000).

گلو تاتیون رداکتاز^۱ (GR)

نتایج تجزیه واریانس (جدول ۱) نشان داد که آنزیم گلو تاتیون رداکتاز تحت تاثیر اثر ساده زوال بذر، کاربرد اسید سالیسیلیک و زمان کاربرد اسید سالیسیلیک قرار گرفته است. اثرات دو گانه متقابل زوال با زمان اعمال هورمون، زوال با غلظت هورمون و غلظت هورمون با زمان اعمال هورمون نیز معنی دار بود، و همچنین اثر متقابل سه گانه زوال با غلظت هورمون و زمان اعمال هورمون نیز معنی دار بود (جدول ۲). اثر متقابل سه گانه نشان داد زوال باعث کاهش فعالیت آنزیم گلو تاتیون رداکتاز می‌شود. پرایمینگ بذور با هورمون اسید سالیسیلیک موجب بازیابی بذور زوال یافته و افزایش فعالیت این آنزیم شد. کمترین فعالیت در زمان کاربرد بعد از زوال مشاهده می‌شود و بیشترین میزان فعالیت در زمان کاربرد به صورت توام مشاهده شد. بیشترین میزان فعالیت این آنزیم در زوال ۷۲ ساعت با مصرف ۳۰۰ میکرومولار اسید سالیسیلیک در زمان توام به میزان ۰/۰۵ مشاهده شد که نسبت به زمانی که اسید سالیسیک مصرف نشده با اعمال زوال ۷۲ ساعت افزایش ۱۵۸/۶۲ درصدی داشته است.

گلو تاتیون رداکتاز از آنزیم‌های آنتی‌اکسیدانت شناخته می‌شود، ولی این آنزیم بطور مستقیم دارای خواص آنتی‌اکسیدانی نمی‌باشد. این آنزیم موجب تسریع واکنش معکوس واکنش گلو تاتیون پراکسیداز می‌باشد. در واقع این آنزیم سبب تبدیل گلو تاتیون دی‌سولفید به گلو تاتیون می‌شود که این عمل آن با مصرف NADPH همراه است (Hossain et al., 2011). در واقع این آنزیم موجب تداوم چرخه گلو تاتیون شده و از این طریق به

افزایش فرسودگی و زوال بذر، درصد جوانه‌زنی کمتر شده و طول عمر بذرها کاهش می‌یابد. با توجه به نقش مثبت هورمون اسید سالیسیلیک، دور از انتظار نیست که بذور پرایم شده با اسید سالیسیلیک بنیه بالاتری داشته باشند. نتیجه بدست آمده با نتایج کار ابوطالبیان (Aboutalebian, 2005) که افزایش سرعت سبز شدن و درصد نهایی سبز شدن گیاهچه را در بیشتر ارقام گندم پرایم شده گزارش کردند، مطابقت دارد. چوچنوسکی و کومی (Chojnowski and Come, 1997) گزارش کردند که پرایمینگ بذور آفتابگردان به مدت ۳ الی ۵ ساعت باعث افزایش سرعت جوانه‌زنی و بهبود رشد گیاهچه می‌شود. این محققان افزایش در فعالیت‌های تنفسی و در نتیجه تولید ATP، تحریک فعالیت‌های RNA و پروتئین سازی در بذور پرایمینگ شده را دلیل چنین واکنشی ذکر کردند. بیومت و همکاران (Burnett et al., 2005) بیان کردند که اگر جذب آب توسط بذر دچار اختلال گردد، فعالیت‌های متابولیکی جوانه‌زنی در داخل بذر به آرامی صورت خواهد گرفت، در نتیجه زمان خروج ریشه‌چه از بذر افزایش و از این رو سرعت جوانه‌زنی کاهش می‌یابد. هورلی و همکاران (Hurly et al., 1991) بیان نمودند که پرایمینگ سبب ایجاد برخی تغییرات فیزیولوژیکی از قبیل تغییر در مقدار قند و ترکیبات آلی و یون‌های تجمع یافته در بذر، ریشه و حتی برگ‌های گیاه می‌شود که باعث افزایش سرعت جوانه‌زنی و مقاومت بیشتر آن به شرایط نامساعد می‌گردد. از آنجا که شرایط تسریع پیری نوع استرس و صدمه محسوب می‌شود، افزایش متوسط زمان جوانه‌زنی احتمالاً به دلیل وقفه‌ای است که در شروع جوانه‌زنی در بذرهای فرسوده ایجاد می‌شود. علت احتمالی وقفه ایجاد شده این است که بذر برای ترمیم خسارت‌های وارد شده به غشاء و دیگر قسمت‌های سلول و همچنین آغاز مجدد سیستم آنتی‌اکسیدانی و جلوگیری از بروز تنش اکسیداتیو به زمان نیاز دارد و ترمیم این خسارت‌ها فقط پس از پرایمینگ

¹ Glutation Reductase

یکی از مهمترین آنتی اکسیدان‌های دفاعی در مقابل گونه‌های اکسیژن واکنشگر^۲ (ROS) است، در واقع این آنزیم به عنوان آنتی اکسیدان و حفاظت کننده اجزای سلولی عمل می‌کند و همچنین سوپراکسید دیسموتاز باعث تبدیل سوپراکسید به پراکسید هیدروژن و اکسیژن مولکولی می‌شود (Allen, 2008).

در طی زوال فعالیت RNA اکسیداز با افزایش میزان هیدروژن پراکسیداز کاهش پیدا می‌کند، در نتیجه افزایش هیدروژن پراکسیداز و رادیکال‌های آزاد در سیتوپلاسم سلول‌ها در طی زوال میزان تولید هیدروژن در میتوکندری افزایش و منجر به غیرفعال شدن فعالیت‌های فتوسنتتیک و ایجاد غیر تعادل بین رادیکال‌های آزاد و آنتی اکسیدان‌های دفاعی شده و همچنین کاهش پیوستگی پروتئین‌ها در طی آن باعث افزایش حساسیت پروتئین‌ها به آنزیم‌های پروتئولیز کننده و منجر به کاهش قوه نامیه بذور می‌شود (Berlett and Stadtman, 1997). در پژوهشی دیگر نیز به کاهش فعالیت آنزیم سوپراکسید دیسموتاز در طی زوال گزارش شده است (Goel et al., 2003).

آنزیم کاتالاز^۳ (CAT)

نتایج تجزیه واریانس (جدول ۱) نشان داد که آنزیم کاتالاز تحت تاثیر اثر ساده کاربرد اسیدسالیسیک و زمان کاربرد اسیدسالیسیک قرار گرفته است. اثرات دوگانه متقابل زوال با زمان اعمال هورمون، زوال با غلظت هورمون و غلظت هورمون با زمان اعمال هورمون نیز معنی‌دار بود، و همچنین اثر متقابل سه گانه زوال با غلظت هورمون و زمان اعمال هورمون نیز معنی‌دار بود (جدول ۲). اثر متقابل سه گانه نشان داد زوال باعث کاهش فعالیت آنزیم کاتالاز می‌شود. پرایمینگ بذور با هورمون اسید سالیسیلیک به صورت توام موجب بازیابی بذور زوال یافته و افزایش فعالیت این آنزیم شد. بیشترین میزان فعالیت در زمان کاربرد به صورت توام و زمان مصرف سالیسیلیک

صورت غیرمستقیم در تجزیه هیدروژن پراکسید نقش ایفا می‌کند. این آنزیم همانند دیگر آنزیم‌ها در طی تنش‌های اکسیداتیو و با تخریب DNA فعالیت آن کم می‌شود، همچنین کاهش فعالیت آنزیم گلوکاتایون پراکسیداز که تولید کننده سوبسترای لازم برای فعالیت این آنزیم است شاید موجب کاهش فعالیت آن نیز شود. نشان داده شده که در گیاهان تراژن، افزایش فعالیت گلوکاتایون ردوکتاز باعث مقاومت به تنش می‌شود و کاهش فعالیت این آنزیم حساسیت گیاه را به تنش اکسیداتیو افزایش می‌دهد (Mittler, 2004).

سوپر اکسید دیسموتاز^۱ (SOD)

نتایج تجزیه واریانس (جدول ۱) نشان داد که سوپر اکسید دیسموتاز تحت تاثیر اثر ساده زوال بذور، کاربرد اسیدسالیسیلیک و زمان کاربرد اسیدسالیسیلیک قرار گرفته است. اثرات دوگانه متقابل زوال با زمان اعمال هورمون، زوال با غلظت هورمون و غلظت هورمون با زمان اعمال هورمون نیز معنی‌دار بود، و همچنین اثر متقابل سه گانه زوال با غلظت هورمون و زمان اعمال هورمون نیز معنی‌دار بود (جدول ۲). اثر متقابل سه گانه حاکی از آن بود بیشترین فعالیت آنزیم در سطح زوال ۷۲ ساعت و کاربرد توام و غلظت ۳۰۰ میکرومولار مشاهده شد. بیشترین میزان فعالیت این آنزیم در زمان کاربرد سالیسیلیک توام مشاهده شد و کمترین میزان فعالیت این آنزیم در زمان کاربرد سالیسیلیک بعد از زوال مشاهده شد.

یکی از آنزیم‌های دفاعی که در گیاهان تحت تنش تولید می‌شود، سوپراکسید دیسموتاز است. این آنتی اکسیدانت آنزیمی یک آنزیم فلزی (متالو آنزیم) است که یون سوپراکسید را تجزیه می‌کند. سوپراکسید به عنوان یکی از گونه‌های اصلی اکسیژن واکنشگر در سلول، شناخته شده است که سبب تغییر ماهیت آنزیم‌ها، اکسیداسیون لیپیدها و متلاشی شدن DNA می‌شود. تنظیم میزان سوپراکسید دیسموتاز در تعدیل اثرهای مخرب تنش اکسیداتیو بسیار مهم است. بنابراین سوپراکسید دیسموتاز

¹ Superoxid dismutase

² Reactive oxygen species

³ Catalase

بذرهای پرایم شده خربزه در مقایسه با گیاهچه‌های رشد یافته از بذرهای پرایم نشده، فعالیت کاتالاز بیشتری را نشان دادند (Farhoudi *et al.*, 2011). نتایج دیگر محققان نیز نشان داد که افزایش در دوره پیری تسریع شده سبب کاهش در فعالیت کاتالاز و آسکوربات پراکسیداز شد و چنین نتیجه‌گیری شد که آنزیم‌های آنتی‌اکسیدانت در جوانه‌زنی بذر بعد از پیری اثرگذار بود و بذرهای با فعالیت آنزیمی بالاتر دارای درصد جوانه‌زنی بیشتری بودند، همچنین می‌توان تغییرات در آنزیم‌های آنتی‌اکسیدانتی خصوصاً کاتالاز را مهمترین رخداد در بذرهای پیر شده دانست (Ansari and Sharif-Zadeh, 2013). کاهش فعالیت آنزیم کاتالاز در بذور زوال یافته ذرت (Goel *et al.*, 2003) و پنبه (Bernal *et al.*, 2000) گزارش شد که با نتایج این بررسی مطابقت دارد.

آنزیم پراکسیداز^۱

نتایج تجزیه واریانس (جدول ۱) نشان داد که آنزیم پراکسیداز تحت تاثیر اثر ساده زوال بذر، کاربرد اسیدسالیسیلیک و زمان کاربرد اسیدسالیسیلیک قرار گرفته است. اثرات دوگانه متقابل زوال با زمان اعمال هورمون، زوال با غلظت هورمون و غلظت هورمون با زمان اعمال هورمون نیز معنی دار بود، و همچنین اثر متقابل سه گانه زوال با غلظت هورمون و زمان اعمال هورمون نیز معنی دار بود (جدول ۲). اثر متقابل سه گانه نشان داد زوال باعث کاهش فعالیت آنزیم پراکسیداز می‌شود. پرایمینگ بذور با هورمون اسید سالیسیلیک موجب بازیابی بذور زوال یافته و افزایش فعالیت این آنزیم شد. کمترین فعالیت در زمان کاربرد بعد از زوال مشاهده می‌شود. بیشترین میزان فعالیت در زمان مصرف اسیدسالیسیلیک با غلظت ۳۰۰ و ۶۰۰ میکرومولار مشاهده شد.

قبل زوال مشاهده شد. بیشترین میزان فعالیت این آنزیم در زوال ۷۲ ساعت با مصرف ۳۰۰ میکرومولار اسید سالیسیلیک در زمان توام به میزان ۲۵/۰۸ مشاهده شد. مقایسه میانگین اثر متقابل سه گانه بیشترین میزان کاتالاز را در سطح ۷۲ ساعت زوال با زمان بعد از اعمال هورمون با ۶۰۰ میکرومولار اسید سالیسیلیک بدست آمد.

یکی از آنزیم‌های دفاعی موثر کاتالاز است که در همه موجودات زنده تحت تنش تولید می‌شود. این آنزیم با اثر مستقیم بر پراکسیداسیون هیدروژن، سبب کاهش اثرهای سمی آن می‌شود. هیدروژن پراکسید ماده‌ای سمی است که طی بسیاری از مکانیسم‌ها و واکنش‌های طبیعی سلول ایجاد می‌شود. تجمع این ماده برای سلول‌ها و بافت‌ها بسیار آسیب‌رسان است و باید بلافاصله تجزیه شود. در واقع کاتالاز از پراکسید هیدروژن به عنوان سوپسترا استفاده می‌کند و با تجزیه سریع این ماده اثرهای مخرب آن را مهار می‌کند. پراکسید هیدروژن برای سلول‌های گیاهی و بویژه برای کلروپلاست‌ها بسیار سمی است، چرا که در غلظت‌های پایین باعث مهار فعالیت آنزیم‌های چرخه کالوین بویژه آنزیم‌های دارای گروه سولفیدریل مثل گلیسرآلدئید ۳-فسفات دهیدروژناز و فروکتوز ۱ و ۶ بیس فسفات می‌شود. کاتالاز فقط در پراکسیزوم وجود دارد، بنابراین دامنه فعالیت آن محدود است و زمانی که مقدار ROS تحت تنش، افزایش می‌یابد، در سم‌زدایی شرکت می‌کند (Apel and Hirt, 2004). بررسی تغییرات میزان فعالیت کاتالاز در زمان پرایمینگ نشان داده که این آنزیم در طی پرایمینگ در سیتوزول سلولی تجمع پیدا می‌کند که این مرحله همزمان با ایکولیزیشن هیدروژن پراکسیداز است. پرایمینگ موجب افزایش پروتئین بذر و سنتز نوکلئیک اسید شده و اجازه انجام فرآیندهای متابولیکی مختلف موثر در رونوشت برداری از DNA یا سنتز اتیلن را می‌دهد (Bray, 1995). که در نهایت موجب بهبود فعالیت آنزیم‌های آنتی‌اکسیدانت و افزایش درصد جوانه‌زنی نیز می‌شود. برای مثال گیاهچه‌های حاصل از

¹ Peroxidase

جدول ۱- تجزیه واریانس اثر سطوح مختلف زوال و غلظت اسیدسالیسیلیک و زمان پرایمینگ با اسید سالیسیلیک بر صفات مورد بررسی
Table 1- Variance analysis of various rates of deterioration and hormone concentration and time of application of hormone on studied traits

منابع تغییرات S.O.V	df	درصد جوانه زنی Germination percentage	سرعت جوانه زنی Germination rate	گلوتاتیون پراکسیداز Glutathion Peroxidase	آسکوربات پراکسیداز Ascorbat peroxidase	آنزیم پراکسیداز peroxidase	کاتالاز Catalase	سوپراکسید دیسموتاز Superoxid dismutase	گلوتاتیون ردکاز Glutathion Reductase	مالون دی آلدید MAD
زوال (D) Deteriorated	1	174.852**	0.833**	5.3518**	2.184**	10.1313**	0.14 ^{ns}	0.0011**	3.9185**	19.2843**
غلظت اسید سالیسیلیک (S)	2	6326.01**	47.203**	0.0011**	36.502**	419.6752**	386.85**	0.0087**	0.0016**	627.549**
زمان کاربرد اسید سالیسیلیک (T)	2	1103.305**	14.175**	0.00051**	13.54**	129.101**	163.26**	0.001**	0.00042**	195.829**
Application time										
T×D	2	9.393**	0.386**	3.3518**	0.0322 ^{ns}	2.9519**	4.76611**	0.00011**	2.0351**	6.3733**
S×D	2	316.356**	1.374**	1.5574**	0.8811**	14.2734**	3.1043**	5.45**	7.9685**	42.5585**
T×S	4	95.0915**	1.755**	7.7824**	1.7785**	11.0988**	18.4664**	0.00025**	3.2046**	18.8829**
T×S×D	4	55.8432**	0.307**	1.999**	0.1806**	6.841**	7.6637**	7.7472**	1.5268**	6.7026**
خطا (Error)	36	0.362	0.0155	4.4444	0.1236	0.09157	0.052	5.0925**	7.2222	0.2111
c.v		0.84	1.84	3.8257	2.29	1.829	1.35	11.29	2.36	4.31

^{ns}، * و ** به ترتیب بیانگر عدم اختلاف معنی دار و معنی دار در سطح ۵ و ۱ درصد می باشد

ns, * and ** Accordingly, there is no significant difference at the level of 5% and 1% respectively

می توان به کاهش رونوشت برداری و آسیب در ساختمان DNA در طی زوال مرتبط دانست (Bray, 1995). مک دونالد (McDonald, 1999) اعلام کرد که در طی زوال فعالیت ایزوآنزیم های پراکسیداز کاهش پیدا می کند که این امر موجب تغییرات فیزیولوژیک و بیوشیمیایی متعددی می شود. تجمع ایزوآنزیم های پراکسیداز در واکنش و دیواره سلولی سبب چوبی شدن این قسمت ها می شود و از این طریق موجب محافظت سلول در طی تنش می شود (Gaspar et al., 2001).

طبق نتایج مشاهده می شود که زوال باعث افزایش فعالیت آنزیم پراکسیداز شده است، ولی افزایشی که پرایمینگ ایجاد کرده است نسبت به افزایشی که در زوال ایجاد شده است بطور معنی داری بیشتر است. در طی تنش آنزیم های آنتی اکسیدانت گیاهان از قبیل (کاتالاز، پراکسیداز، سوپراکسید دیسموتاز و پلی فنول اکسیداز)

پراکسیدها گروه بزرگی از آنزیم های دفاعی هستند که در گیاهان در پاسخ به تنش های زیستی و غیر زیستی تولید می شوند. پراکسیدازها معمولاً واکنش اکسیداسیون و احیاء را بین پراکسید هیدروژن به عنوان گیرنده الکترون و انواع زیادی از سوسترها مثل مواد فنلی، اسید اسکوربیک، آمین های آروماتیک و سیتوکروم C کاتالیز می کنند و به عنوان آنزیم های سم زدای گونه های اکسیژن واکنشگر عمل می کنند. آنزیم پراکسیداز موجب شکسته شدن هیدروژن پراکسید در سلول می شود و بدین شکل از تولید ROSها جلوگیری می کند و بنابراین با بالا رفتن سطوح فعالیت این آنزیم، گیاه کمتر مورد تهاجم ROSها قرار می گیرد و همچنین این گروه از آنزیم ها در سیتوزول، واکنش، کلروپلاست و آپوپلاست وجود دارند (Blokina et al., 2003). پراکسیداز در اثر تنش های اکسیداتیو کاهش پیدا می کند، کاهش فعالیت آن را نیز

سالیسیلیک در زمان توام به میزان ۶/۹۶ مشاهده شد که نسبت به زمانی که اسیدسالیسیک مصرف نشده با اعمال زوال ۷۲ ساعت افزایش فعالیت آنزیم مشاهده شد. آسکوربات پراکسیداز نقش چشمگیری در تعدیل میزان ROS تولید شده طی تنش در سلول دارد. این آنزیم از آسکوربات به عنوان عامل احیا کننده استفاده می کند، آب اکسیژنه را به آب و اکسیژن تجزیه می کنند و نقش مهمی در سمیت زدایی پراکسید هیدروژن به عهده دارد. در عمل این آنزیم الکترون اضافی موجود در هیدروژن پراکسید به دی هیدروآسکوربات منتقل شده و موجب تولید آب نیز می شود. این آنزیم نقش کلیدی در چرخه گلوکوتایون-آسکوربات دارد (Raven, 2000: Noctor and Foyer, 1998). در چرخه آسکوربات-گلوکوتایون با فعالیت آنزیم APX، آسکوربات به مونوآسکوربات اکسیده می شود و برای ادامه چرخه تولید دوباره آسکوربات لازم است. به همین منظور در این چرخه آنزیم های مونوآسکوربات رد کتاز^۱، دیهیدروآسکوربات رد کتاز^۲ و گلوکوتایون رد کتاز فعالیت می کنند و با استفاده از NADPH و گلوکوتایون، آسکوربات را احیا می کنند (Hare and Cress, 2007).

گلوکوتایون پراکسیداز^۴ (GP)

نتایج تجزیه واریانس (جدول ۱) نشان داد که گلوکوتایون پراکسیداز تحت تاثیر اثر ساده زوال بذر، کاربرد اسیدسالیسیک و زمان کاربرد اسیدسالیسیک قرار گرفته است. اثرات دوگانه متقابل زوال با زمان اعمال هورمون، زوال با غلظت هورمون و غلظت هورمون با زمان اعمال هورمون نیز معنی دار بود، و همچنین اثر متقابل سه گانه زوال با غلظت هورمون و زمان اعمال هورمون نیز معنی دار بود (جدول ۲). اثر متقابل سه گانه حاکی از آن بود زوال باعث کاهش فعالیت آنزیم پراکسیداز می شود و

فعال می شوند که این ترکیبات آنتی اکسیداتی، گونه های را تجزیه می کنند در نتیجه ظرفیت آنتی اکسیدانی گیاهان با تحمل تنش در (ROS) اکسیژن فعال گیاهان، رابطه مستقیم دارند (Mittler, 2004). برای مثال اشرف و علی (Ashraf and Ali, 2008) دریافتند که فعالیت آنزیم های آنتی اکسیدانی مثل کاتالاز و پراکسیداز در برگ های کلزا تحت شرایط شوری افزایش می یابد. همچنین موسوی و همکاران (Moosavi et al., 2009) نشان دادند که اسموپرایمینگ بذرهای گل همیشه بهار با پلی اتیلن گلاکول، فعالیت آنزیم های آنتی اکسیدانت، مخصوصاً کاتالاز و پراکسیداز را در مقایسه با بذرهای پرایم نشده، بالا می برد. واریرو و همکاران (Varier et al., 2010) گزارش کردند که پرایمینگ باعث افزایش فعالیت آنزیم های کاتالاز و پراکسیداز در پنبه شده است مهار فعالیت پراکسیداز در نخودفرنگی تحت تیمار سالیسیلیک اسید توسط سربو استاوا (Srivasta, 2001) گزارش شد.

آنزیم آسکوربات پراکسیداز^۱ (APX)

نتایج تجزیه واریانس (جدول ۱) نشان داد که آنزیم آسکوربات پراکسیداز تحت تاثیر اثر ساده زوال بذر، کاربرد اسیدسالیسیک و زمان کاربرد اسیدسالیسیک قرار گرفته است. اثرات دوگانه متقابل زوال با غلظت هورمون و غلظت هورمون با زمان اعمال هورمون نیز معنی دار بود، و همچنین اثر متقابل سه گانه زوال با غلظت هورمون و زمان اعمال هورمون نیز معنی دار بود (جدول ۲). اثر متقابل سه گانه حاکی از آن بود زوال باعث کاهش فعالیت این آنزیم شد. پرایمینگ بذور با هورمون اسید سالیسیلیک موجب بازیابی بذور زوال یافته و افزایش فعالیت این آنزیم شد. کمترین فعالیت در زمان کاربرد بعد از زوال مشاهده می شود و بیشترین میزان فعالیت در زمان کاربرد به صورت توام و قبل زوال مشاهده شد. بیشترین میزان فعالیت این آنزیم در زوال ۷۲ ساعت با مصرف ۳۰۰ میکرومولار اسید سالیسیک در زمان توام به میزان ۶/۹۸ و در زوال ۴۸ ساعت با مصرف ۳۰۰ میکرومولار اسید

¹Ascorba peroxidase

² MAHAR

³ DHAR

⁴ Glutation Peroxidase

می‌شود. پرایمینگ بذور با هورمون اسید سالیسیلیک به صورت توام موجب بازیابی بذور زوال یافته و کاهش فعالیت مالون دی آلدیید شد. کمترین فعالیت در زمان کاربرد اسیدسالیسیلیک به صورت توام مشاهده شد و بیشترین میزان فعالیت در زمان کاربرد عدم اسیدسالیسیلیک و زمان بعد از زوال مشاهده شد. بیشترین میزان فعالیت این آنزیم در زوال ۷۲ ساعت با عدم مصرف اسید سالیسیلیک مشاهده شد و کمترین میزان نشت در زمان ۷۲ ساعت زوال با غلظت ۳۰۰ میکرومولار در زمان توام مشاهده شد.

پراکسیداسیون چربی‌های غشاء از جمله عوامل اصلی است که باعث می‌شود ساختارهای غشاء سلول بهم خورده و نشت الکترولیت‌ها افزایش یابد. در شرایط تنش به دلیل تولید انواع اکسیژن فعال^۱ (ROS) میزان مالون دی آلدئید و تخریب غشای سلولی بالا می‌رود (Munns and James, 2003). باسرا و همکاران (Basra et al., 2003) نشان داده‌اند پیری بذر باعث افزایش تولید رادیکال‌های آزاد و به دنبال آن افزایش پراکسیداسیون لیپید و تجزیه غشاء فسفولیپیدی می‌شود. همچنین اسوینداتار و همکاران (Sveinsdottir et al., 2009) گزارش دادند که با افزایش سطوح فرسودگی، فعالیت‌های آنزیمی در بذر مانند کاتالاز، پراکسیداز سوپراکسید دیسموتاز، اسکوربات پراکسیداز و ATP آژ کاهش می‌یابد نتایج بدست آمده این محققان نشان داد که افزایش حجم خزانه و نسبت احیا به اکسید این آنتی‌اکسیدان‌ها، ضمن برطرف نمودن محدودیت‌های مکانیسم‌های دفاعی، پتانسیل ردوکس سلول را افزایش می‌دهند (Dewir et al., 2006). بعلاوه آنتی‌اکسیدان‌های اسکوربات و گلوکاتینون توانایی واکنش مستقیم با رادیکال سوپراکسید و سایر فرم‌های فعال اکسیژن را دارند که می‌تواند شدت آسیب را کاهش دهند (Israr and Sahi, 2006).

گیاهان از آنزیم‌های آنتی‌اکسیدانت برای افزایش تحمل در برابر تنش اکسیداتیو استفاده می‌کنند افزایش فعالیت آنزیم‌های آنتی‌اکسیدانت به کاهش میزان MDA

پرایمینگ بذور با هورمون اسید سالیسیلیک به صورت مصرف توام موجب بازیابی بذور زوال یافته و افزایش فعالیت این آنزیم شد. کمترین فعالیت در زمان عدم استفاده از اسیدسالیسیلیک مشاهده می‌شود و بیشترین میزان فعالیت در زمان کاربرد به صورت توام مشاهده شد.

گلوکاتینون پراکسیداز، فسفولیپید هیدروپراکسید گلوکاتینون پراکسیداز (PHGPX) نیز نامیده می‌شود که آنزیمی کلیدی در حفاظت غشاهایی است که در معرض تنش اکسیداتیو قرار دارند. تولید این آنزیم طی تنش‌ها القاء می‌شود. این آنزیم تولید دوباره اسیدهای چرب غیر اشباع از فسفولیپید هیدروپراکسید را کاتالیز می‌کند (Lewitt, 2009). همچنین به عنوان کاتالیزور سبب تبدیل گلوکاتینون به گلوکاتینون دی سولفید شده و از این طریق الکترون اضافی موجود در هیدروژن پراکسید را دریافت و موجب تبدیل آن به آب می‌شود و سبب انتقال الکترون اضافه از هیدروژن پراکسید به آب و هیدروژن پراکسید به آب می‌گردد (Hossain et al., 2011). گلوکاتینون بر فعالیت آنزیم دی آسکوربات رداکتاز که موجب تبدیل دی هیدروآسکوربات به آسکوربات می‌شود تاثیر گذار است که می‌توان همبستگی و تاثیر پذیری آن بر یک دیگر را مربوط به این مورد دانست (Krishna and Muges, 2010). زوال می‌تواند با ایجاد اختلال در پروتئین و آنزیم‌ها سبب کاهش کارکرد این چرخه و همچنین کاهش فعالیت آنزیم‌های مرتبط با آن شوند (Berlett and Stadtman, 1997).

مالون دی آلدیید (MDA)

نتایج تجزیه واریانس (جدول ۱) نشان داد که مالون دی آلدیید تحت تاثیر اثر ساده زوال بذر، کاربرد اسیدسالیسیلیک و زمان کاربرد اسیدسالیسیلیک قرار گرفته است. اثرات دوگانه متقابل زوال با زمان اعمال هورمون، زوال با غلظت هورمون و غلظت هورمون با زمان اعمال هورمون نیز معنی دار بود، و همچنین اثر متقابل سه گانه زوال با غلظت هورمون و زمان اعمال هورمون نیز معنی دار بود (جدول ۲). اثر متقابل سه گانه نشان داد زوال باعث افزایش نشت مالون دی آلدیید

¹ Reactive oxygen species

زوال تسریع شده بر پراکسیداسیون چربی های کدوی تلخ و تاثیر پرایمینگ و خیساندن بذور با آب گرم نشان دادند که در طی زوال فعالیت آنزیم های سوپراکسید دیسموتاز، کاتالاز و آسکوربات پراکسیداز کاهش یافت که در طی پرایمینگ و خیساندن بذور با آب گرم افزایش پیدا کرد.

و خسارت تنش در سلول ها، به گیاهان کمک می کند (Bandeoglu et al., 2004). کاهش تولید مالون دی آلدئید به واسطه استفاده از پیش تیمار هالوپرایمینگ با نیترات پتاسیم مشاهده شده است (Gue et al., 2012). هیوس و همکاران (Hus et al., 2003) در مطالعه تاثیر

جدول ۲- مقایسه میانگین اثر متقابل سه گانه زوال بذور×غلظت سالیسیلیک اسید×زمان پرایم بر صفات مورد بررسی

Table 2- Treatments with the same letter don't have significant difference

تیمارها Treatments	مالون دی آلدئید MAD	گلوتاتیون پراکسیداز Glutathione peroxidase	آسکوربات پراکسیداز Ascorba peroxidase	آنزیم پراکسیداز peroxidase	کاتالاز Catalase	سوپراکسید دیسموتاز Superoxid dismutase	گلوتاتیون رداکتاز Glutation reductase	سرعت جوانه زنی Germination rate	درصد جوانه زنی Germination percentage
	(میکرومول بر گرم) (Mg/g)			(جذب در میلی گرم پروتئین) (Unit/ Mg Protein)			(بذر در روز) (seed/day)		
D1T1S1	15.51 ^c	0.009333 ^k	3.73 ^h	12.362 ^l	12.03 ⁿ	0.013 ^{shi}	0.028 ^j	5.44 ^l	56.5 ^l
D1T1S2	15.45 ^c	0.008333 ^{kl}	3.28 ⁱ	12.21 ^m	11.02 ^o	0.012 ^{shi}	0.026 ^k	5.08 ^k	52.21 ^m
D1T1S3	14.27 ^d	0.011667 ^j	3.95 ^g	13.62 ^k	13.03 ^m	0.012 ^{shi}	0.029 ^j	5.52 ^l	60.6 ^k
D1T2S1	6.42 ^j	0.022667 ^e	5.74 ^b	19.42 ^e	20.06 ^f	0.021 ^e	0.041 ^e	7.71 ^e	83.15 ^e
D1T2S2	12.58 ^e	0.013667 ⁱ	4.58 ^e	15.61 ⁱ	15.06 ^k	0.014 ^{gh}	0.033 ⁱ	6.57 ^h	70.62 ⁱ
D1T2S3	4.62 ^l	0.028 ^c	6.93 ^a	21.51 ^c	22.06 ^d	0.029 ^{cd}	0.045 ^c	8.61 ^c	90.05 ^c
D1T3S1	7.55 ⁱ	0.021333 ^f	5.38 ^c	18.73 ^f	19.05 ^g	0.017 ^f	0.041 ^{ef}	7.53 ^e	79.89 ^f
D1T3S2	10.51 ^g	0.016333 ^h	4.90 ^d	17.48 ^g	17.03 ⁱ	0.015 ^{fg}	0.038 ^g	6.79 ^g	75.7 ^g
D1T3S3	3.46 ^m	0.028333 ^{bc}	6.93 ^a	22.82 ^b	23.06 ^c	0.031 ^c	0.046 ^c	8.81 ^c	90.55 ^c
D2T1S1	18.97 ^b	0.007 ^{mm}	2.79 ^j	9.8 ^o	11.07 ^o	0.011 ^{hi}	0.021 ^l	4.41 ^m	43.18 ^o
D2T1S2	22.18 ^a	0.006 ⁿ	2.55 ^k	8.3 ^p	10 ^p	0.010 ⁱ	0.019 ^m	4.15 ⁿ	40.75 ^p
D2T1S3	18.31 ^b	0.008 ^{lm}	2.91 ^j	10.53 ⁿ	12.05 ⁿ	0.012 ^{shi}	0.025 ^k	4.82 ^l	45.6 ⁿ
D2T2S1	8.48 ^h	0.018667 ^g	5.30 ^c	17.75 ^g	18.04 ^h	0.017 ^f	0.04 ^f	7.15 ^f	78.89 ^f
D2T2S2	11.51 ^f	0.015333 ^h	4.78 ^d	16.47 ^h	16.04 ^j	0.015 ^{fg}	0.036 ^h	6.66 ^{gh}	74.67 ^h
D2T2S3	1.45 ^o	0.031667 ^a	6.98 ^a	24.06 ^a	25.08 ^a	0.048 ^a	0.05 ^a	9.32 ^a	95.64 ^a
D2T3S1	5.57 ^k	0.025 ^d	5.29 ^c	20.64 ^d	21.06 ^e	0.025 ^d	0.042 ^d	7.94 ^d	85.92 ^d
D2T3S2	12.02 ^{ef}	0.013 ⁱ	4.25 ^f	14.38 ^j	14.05 ^l	0.013 ^{shi}	0.033 ⁱ	6.3 ⁱ	68.4 ^j
D2T3S3	2.63 ⁿ	0.029333 ^b	6.95 ^a	23.04 ^b	24.07 ^b	0.038 ^b	0.048 ^b	9.08 ^b	93.83 ^b

شامل پرایمینگ با اسید سالیسیلیک با غلظت های صفر، ۳۰۰ و ۶۰۰ میکرومولار S1, S2, S3 و زوال بذور شامل ۴۸ و ۷۲ ساعت D1 و D2 و زمان کاربرد اسید سالیسیلیک قبل زوال، بعد زوال، قبل و بعد زوال (توام) T1, T2, T3 بود. عدم وجود حروف مشترک در هر ستون نشان از اختلاف معنی دار در سطح احتمال ۵ درصد بر اساس آزمون FLSD می باشد.

Includes priming with salicylic acid at concentrations of 0, 300 and 600 μ molars S1, S2, S3 and seed deterioration 48 and 72 hours of D1 and D2 and the time of salicylic acid application before decaying and after deterioration was T3, T2, T1. The lack of common letters in each column indicates a significant difference at the 5% probability level based on the FLSD test.

سویا است این در حالی است که در شرایط وجود زوال بذور، پرایم با غلظت های مناسب می تواند راهبردی مطلوب برای افزایش توان بذور برای تولید گیاهچه هاب قوی تر باشد. کاربرد اسید سالیسیلیک به صورت قبل و بعد زوال (توام) بهترین راهکار برای کاهش اثرات زوال بود.

نتیجه گیری کلی

بطور کلی نتایج نشان داد در شرایط عدم وجود زوال بذور، پرایم بذور قبل از کشت به علت ارزان بودن و قابلیت اجرا در شرایط مختلف راهکار مطلوبی در جهت بهبود رشد گیاه

Reference

منابع

- Aboutalebian, M. 2005.** Osmotic priming of seeds of some wheat cultivars (*Triticum aestivum* L.) in warm, temperate and cold regions of Iran a means of enhancing seed vigour under unsuitable conditions. Thesis of Ph.D., Tehran University. (In Persian, with English Abstract)
- Afzal, I., N. Ahmad, S.M.A. Basra, R. Ahmadand, and A. Iqbal. 2002.** Effect of different seed vigor enhancement techniques on hybrid maize (*Zea mays* L.). *J. Agric. Sci.* 39: 109-112
- Allen, R. D. 2008.** Dissection of oxidative stress tolerance using transgenic plants. *Plant Physiol.* 107: 1049–1054.
- Ansari, O. and F. Sharif-Zadeh. 2013.** Improving germination of primed mountain rye seeds with heat shock treatment. *Bra. J. Plant Physiol.* 25.
- Apel, K. and H. Hirt. 2004.** Reactive oxygen species: Metabolism, oxidative stress, and signal transduction. *Plant Biol.* 55: 373-399.
- Ashraf, M. and Q. Ali. 2008.** Relative membrane permeability and activities of some antioxidant enzymes as the key determinants of salt tolerance in canola (*Brassica napus* L.). *Environ. Exp. Bot.* 63: 266-273.
- Bailly, C. 2004.** Active oxygen species and antioxidants in seed biology. *Seed Sci. Res.* 14: 93-107.
- Bailly, C., A. Benamar, F. Corbineau, and D. Come. 2000.** Antioxidant systems in sunflower (*Helianthus annuus* L.) seeds as affected by priming. *Seed Sci. Res.* 10: 35–42.
- Bandeoglu, E. F., Y. M. Eyidogan, and H.A. Oktem. 2004.** Antioxidant response of shoots and roots of lentil to NaCl Salinity stress. *Plant Growth Regul.* 42: 69-77.
- Baraani-Dastjerdi, M., M. Rafieiolhossaini, and A. R. Danesh-Shahraki. 2013.** Effects of drought stress and foliar application of zinc and manganese on seed quality of red bean during the accelerated aging test. *EJCP.* 7(2): 77-95. (In Persian, with English Abstract)
- Basra, M.A.S., M. Ashraf, N. Iqbal, A. Khaliq, and R. Ahmad. 2004.** Physiological and biochemical aspects of pre-sowing heat stress on cottonseed. *Seed Sci. Technol.* 32: 765-774.
- Basra, S.M.A., N. Ahmad, M.M. Khan, N. Iqbal, and M.A. Cheema. 2003.** Assessment of cotton seed deterioration during accelerated ageing. *Seed Sci. Technol.* 31: 531 –540.
- Beauchamp, C.O., S.L. Gonias, D.P. Menapace, S.V. Pizzo. 1983.** A new procedure for the synthesis of polyethylene glycol-protein adducts; effects on function, receptor recognition, and clearance of superoxide dismutase, lactoferrin, and alpha 2-macroglobulin. *Ann. Biochem.* 131: 25-33.
- Berlett, B.S. and E.R. Stadtman. 1997.** Protein oxidation in aging, disease, and oxidative stress, *J. Bio. Che.* 272: 20313-20316.
- Bernal, L., A. Camacho, and A. Carballo. 2000.** Effect of seed aging on the enzymic antioxidant system of maize cultivars. Pp. 157-160. In: M. Black, K.J. Bradford, and J. Vazquez-Ramos (eds). *The Biology of seeds.* CABI publishing, UK.
- Bewly, J.D., and M. Black. 1994.** *Seeds: physiology of development and germination.* Ed 2. Plenum Press, New York.
- Blokina, O., E. virolainen, K. fagersted. 2003.** Antioxidant, oxidative damage and oxygen deprivation stress. *Ann. Bot.* 91: 179-194.
- Bray, C.M. 1995.** Biochemical processes during the osmo priming of seeds, in; *Seed Development and Germination,* (Eds. Kigel, Y. and Galili, G.). PP. 767-789. Marcel Dekker, New York.
- Bray, C.M., P.A. Davison, M. Ashraf, and R.M. Taylor. 1989.** Biochemical events during osmopriming of leek seed. *Ann. Appl. Biol.* 102: 185-193.
- Burnett, S., P., Thomas, and M. Van Iersel. 2005.** Post germination drenches with PEG-8000 reduce growth of salvia and marigolds. *Hortic. Sci.* 40(3): 675-679.
- Chojnowski, F.C. and D. Come. 1997.** Physiology and biochemical changes induced in sunflower seeds by osmopriming and drying, storage and aging. *Seed Sci. Res.* 7: 323-331.
- Dewir, Y.H., D. Chakrabarty, M.B. Ali, E.J. Hahn, and K.Y. Paek. 2006.** Lipid peroxidation and antioxidant enzyme activities of *Euphorbia millii* hyperhydric shoots. *Environ Exp. Bot.* 58: 93-99.

- El-Tayeb, M.A. 2005.** Response of barley grain to the interactive effect of salinity and salicylic acid. *J. Plant G. Regul.* 42(3): 215-224.
- Farhoudi, R., S. Saeedipour, and D. mohammadreza. 2011.** The effect of NaCl seed priming on salt tolerance, antioxidant enzyme activity, and proline and carbohydrate accumulation of Muskmelon (*Cucumis melo* L.) under saline condition. *Afr. J. Agric. Res.* 6: 1363-1370.
- Foyer, C.H. and B. Halliwell. 1976.** The presence of glutathione and glutathione reductase in chloroplasts: a proposed role in ascorbic acid metabolism. *Plantarom.* 133: 21-25.
- Gaspar, T., C. Penel, F.J. Castillo, and H. Greppin. 2001.** A two-step control of basic and acidic peroxidases and its significance for growth and development. *Plant Physiol.* 64: 418-423.
- Ghaderi far, F. and Soltani, A. 2009.** Seed testing and control. Jahad Daneshgahi Mashhad Press, Mashhad, Iran. (In Persian)
- Goel, A. and I. Sheoran. 2003.** Lipid peroxidation and peroxide-scavenging enzymes in cotton seeds under natural ageing. *Biol. Plantarum.* 46: 429-434.
- Goel, A., A.K. Goel, and I.S. Sheoran. 2003.** Changes in oxidative stress enzymes during artificial ageing in cotton (*Gossypium hirsutum* L.) seeds. *J. Plant Physiol.* 160: 1093-110.
- Gue, S.J., Y.C. Wang, and W.S. Wang. 2012.** Effects of priming treatments on germination and biochemical characteristics of *Pinus bungeana* seeds. *For. Stud. China.* 14(3): 200-204.
- Hare, P.D. and W.A. Cress. 2007.** Metabolic implications of stress-induced accumulation in plants. *Plant Growth Regul.* 21:79-103.
- He, Y.L., Y.L. Liu, W.X. Cao, M.F., Huai, B.G. Xu, and B. Huang. 2005.** Effects of salicylic acid on heat tolerance associated with antioxidant metabolism in Kentucky bluegrass. *Crop Sci.* 45:988-995.
- Heath, R.L. and L. Packer. 1968.** Photoperoxidation in isolated chloroplasts: I. Kinetics and stoichiometry of fatty acid peroxidation. *Arch. Biochem. Biophys.* 125: 189-198.
- Hendry, G.A.F. 1993.** Oxygen, free radical processes and seed longevity. *Seed Sci. Res.* 3: 141-153.
- Hossain, M.A., J.A.T. Silva, and M. Fujita. 2011.** Glyoxalase system and reactive oxygen species detoxification system in plant abiotic stress response and tolerance: an intimate relationship, in *Abiotic Stress in Plants-Mechanisms and Adaptations*, A.k. Shanker and B. Venkateswarlu, Eds., pp. 235-266. INTECH-Open Access Publisher, Rijeka, Croatia.
- Hurly, R.F., J. Van Staden, and M.T. Smith. 1991.** Improved germination in seeds of guayule (*Parthenium argentatum*) following polyethylene glycol and gibberellin acid pretreatments. *Ann. Appl. Biol.* 118(1): 175-184.
- Hus, C.C., C.I. Chen, J.I. Chen, and J.M. Sung. 2003.** Accelerated aging-enhanced lipid peroxidation in bitter melon seeds and effects of priming and hot water soaking treatment. *Sci Horti.* 98:201-212.
- Israr, M. and S.V. Sahi. 2006.** Antioxidative responses to mercury in the cell cultures of *Sesbania drummondii*. *Plant Physiol. Biochem.* 44: 590-595.
- Jin, S., C.C.S. Chen, and A.L. Plant. 2000.** Regulation by ABA of osmotic stress-induced changes in protein synthesis in tomato roots. *Plant Cell. Cel Environ.* 23: 51-60.
- Kar, M. and D. Mishra. 1976.** Catalase, peroxidase, and polyphenol oxidase activities during rice leaf senescence. *Plant Physiol.* 57: 315-319.
- Khan, M., M. Qasim, M. Javid Iqbal, A. Naeem, and M. Abbas. 2003.** Effect of seed humidification on germinability, vigor and Irakage in Cockscomb (*Celosia avgentea*. Var. *crinata* L.). *Int. J. Agric. Biol.* 5: 499-503.
- Kibinza, S., J. Bazin, Ch. Bailly, J.M. Farrant, F. Corbineau, and H.El-Maarouf-Bouteau. 2011.** Catalase is a key enzyme in seed recovery from ageing during priming. *Plant Sci.* 181: 309-315.
- Koroi, S. 1989.** Gel electrophoresis tissue and spectrophotometrscho unter uchungen zomeinfluss der temperature auf struktur der amylase and peroxidase isoenzyme. *Physiol. Rev.* 20: 15-23.
- Krishna, P. and B.G. Mughesh. 2010.** Functional Mimics of Glutathione Peroxidase: Bio inspired Synthetic Antioxidants. *Acc. Chem. Res.* 43: 1408-1419.
- Lehher, A., N. Mamadou, P. Poels, D. Come, C. Bailly, and F. Corbineau. 2008.** Change in soluble carbohydrates, lipid peroxidation and antioxidant enzyme activities in the embryo during aging in wheat grains. *J. Cereal Sci.* 47(3): 555-565.

- Lewitt, J. 2009.** Response of plant to environmental stress. Academic .New York. 2: 283-364.
- Maehly, B., and Chance, A. 1954.** Assay of catalase and peroxidase. *Methods of Biochem. Analysis.* 1: 357-424.
- McDonald, M.B. 1999.** Seed deterioration: physiology, repair and assessment. *Seed Sci. Technol.* 27: 177-237.
- Mittler, R. 2004.** Oxidative stress, antioxidants and stress tolerance. *Trends in Plant Sci.* 7: 405-410.
- Moosavi, A., R. Tavakkol Afshari, F. Sharifzadeh, and A. Aynehband. 2009.** Effect of seed priming on germination characteristics, polyphenoloxidase, and peroxidase activities of four Amaranth cultivars. *J. Food.Agric. Environ.* 7: 353-358.
- Munns, R. and R. A. James. 2003.** Screening methods for alkalinity tolerance: a case study with tetrapod wheat. *Plant Soil.* 253: 201-218.
- Nakano, Y. and K. Asada. 1981.** Hydrogen peroxide is scavenged by ascorbate-specific peroxidase in spinach chloroplast. *P. Cell Physiol.* 22: 867-880.
- Noctor, G. and C.H. Foyer. 1998.** Ascorbate and glutathione: Keeping active oxygen under Control. *Annu. Rev. Plant Physiol. Plant Mol. Biol.* 49: 249-279.
- Pagter, M., C. Bragato, and H. Brix. 2005.** Tolerance and physiological responses of *Phragmites australis* to water deficit. *Aquat. Bot.* 81(4):285-299.
- Raven, E. L. 2000.** Peroxidase-catalyzed oxidation of ascorbate, Structural, spectroscopic and mechanistic correlations in ascorbate peroxidase. *Su. Cell. Biochem.* 35: 317-349.
- Roberts, E. H. and K. Osei-Bonsu. 1988.** Seed and seedling vigour. In *World crops: Cool season food legumes.* Sprin. Net. 897-910.
- Sairam, R. and A. Tyagi. 2004.** Physiology and molecular biology of salinity stress tolerance in plants. *Current Sci.* 86(3):406-421.
- Sheen, S.J. and J. Calvert. 1969.** Studies on polyphenol content activities and isoenzymes of polyphenol oxidase, and peroxidase during air-curing in three tobacco types. *Plant Physiol.* 44:199-204.
- Sivritepe, H.O. and A.M. Dourado. 1995.** The effect of priming treatments on the viability and accumulation of chromosomal damage in aged pea seeds. *Ann. Bot.* 75(2): 165-171.
- Soltani, A., M. Gholipoor, and E. Zeinali. 2006.** Seed reserve utilization and seedling growth of wheat as affected by drought and salinity. *Environ. Exp. Bot.* 55:195-200.
- Srivasta, K. 2001.** Shoot regeneration from immature cotyledons of *Cicer arietinum*. *Bio. Plantarum.* 44:333-337.
- Sung, J.M. and T.I. Jeng. 1994.** Lipid peroxidation and peroxide-scavenging enzymes associated with accelerated aging of peanut seed. *Physiol. Plantarum.* 914:51-55.
- Sveinsdottir, H., F. Yan, and Y. Zhu. 2009.** Seed ageing-induced inhibition of germination and post-germination root growth is related to lower activity of plasma membrane H⁺- ATPase in maize roots. *J. Plant Physiol.* 166: 128-135.
- Szalai, G., T. Janda, and E. Paldi. 2000.** Effects of cold acclimation and salicylic acid on changes in ACC and MACC contents in maize during chilling. *Biol. Plant,* 43:637-640.
- Tuna, A., C. Kaya, M. Dikilitas, D. Higgas. 2008.** The combined effects of gibberellic acid and salinity on some antioxidant enzyme activities, plant growth parameters and nutritional states in maize plants. *Environ. Exp. Bot.* 62:1-9.
- Varier, A., A. Kariakose, and M. Dadlanl. 2010.** The subcellular basis of seed priming. *Curr. Sci.* 99(4): 450-456.
- Vitoria, A. P., P.J. Lea, R.A. Azevedo. 2001.** Antioxidant enzymes responses to cadmium in radish tissues. *Phytochemistry.* 57:701-710.
- Windauer, L., A. Altuna, and R. Benech-Arnold. 2007.** Hydrotime analysis of *Lesquerella fendleri* seed germination responses to priming treatments. *Ind. Crop Prod.* 25: 70-74.
- Yarniya, M., V. Ahmadzadeh, A. Farajzadeh Memari Tabrizi and N. Noori. 2008.** Effect of priming and seed size and pigweed extract on germination and growth of soybean. In: *Proceedings of the First National Conference on Seed Science and Technology of Iran.* University of Agricultural Sciences and Natural Resources of Gorgan, Gorgan, Iran. (In Persian)